

Yhteiskuntapolitiikka/AT

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 3.10.2025

HE 108/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry suhtautuu kriittisesti hallituksen esityksen kokonaisuuteen. Vaikka työnhakijan palveluprosessin joustavoittaminen on kannatettavaa, kiristykset työnhakuun ja seuraamuksiin ovat työnhakijoiden näkökulmasta kestäättömiä. Muutosten ajankohta on erityisen hankala, kun työttömyys on korkealla. Työpaikkojen määrä ei lisäännä työnhakijoiden velvoitteita lisäämällä.

Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työnhakijan laiminlyönneistä seuraavia työttömyysturvaseuraamuksia. Jatkossa ensimmäisestä laiminlyönnistä asetettaisiin seitsemän kalenteripäivää kestävä korvauksen määräaika. Toisesta laiminlyönnistä työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen toistaiseksi. Lisäksi jatkossa työnhaun voimassaolo päättyisi, jos työnhakija jättäisi asioimatta työvoimaviranomaisen kanssa sen antamassa määräajassa ja edellyttämällä tavalla. Menettelyltä ei edellytettäisi enää sen toistuvuutta. SAK vastustaa esitettyjä työttömyysturvan seuraamusten kiristyksiä.

Nykyiset työttömyysturvan porrastetut seuraamukset otettiin käyttöön vuonna 2022 pohjoismaisen työvoimapalvelumallin voimaantulon yhteydessä. Työnhakuun liittyviä palveluita lisättiin ja työnhakijoille asetettiin uusi kuukausittainen määrällinen työhakuvelvoite. Erityisesti työnhakuun osallistumiseen liittyvät velvoitteet kasvoivat työnhakijoilla huomattavasti aiempaan verrattuna. Nyt käsittelyssä olevia työhakuvelvoitteita kiristetään lisää.

Vuonna 2022 velvoitteiden vastapainoksi työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää lievennettiin sitä porrastamalla ja otettiin käyttöön ensimmäiseen moitittavaan menettelyyn liittyvä viranomaisten lähettämä kirjallinen huomautus. Samankaltainen järjestelmä on käytössä Ruotsissa. Huomautuksen tarkoituksena on ollut ohjata työnhakijaa toimimaan oikein, mutta myös toimia eräänlaisena varoituksena laiminlyönneistä. Kuten hallituksen esityksestä (s. 13) käy ilmi, 80 prosenttia huomautuksen saaneista ei ole tehnyt toista laiminlyöntiä. Huomautus on näin ollut olennainen osa porrastettua seuraamusta ja ehkäissyt moitittavuutta jatkossa.

Seuraamusjärjestelmän kiristämistä perustellaan muutoksella, joka korostaisi työnhakijan omaa vastuuta hakea aktiivisesti työtä ja osallistua hänelle tarjolla olevaan palveluprosessiin ja palveluihin. SAK on painottanut jo aiem-

Yhteiskuntapolitiikka

pina vuosina antamissaan lausunnoissa, että työnhakija voi tehdä monimutkaisen järjestelmän vuoksi myös virheitä ja toimia vahingossa väärin. Kyse ei aina ole haluttomuudesta osallistua palveluun tai jättää työtä hakematta.

SAK pitää hyvänä hallituksen esittämää ennakollista tekstiviestimuistutusta lähestyvistä määräajoista. Ennakollinen muistutus tulisi kuitenkin nähdä hyvänä lisäpalveluna eikä sen tulisi korvata nyt poistettavaksi esitettävää muistutusta, joka on osa karenssijärjestelmää.

Hallituksen esityksen mukaan työnhakijan toisesta moitittavasta menettelystä seuraa työssäolovelvoite eli työttömyysturva katkeaa toistaiseksi. Vaikka työssäolovelvoitetta lyhennetään 12 viikosta kuuteen viikkoon, pitää velvoitteen täyttämiseen oikeuttava työ ensin löytää eikä työllistämistä edistävää palvelua ole välttämättä edes tarjolla. KEHA-keskuksen tilastojen mukaan työvoimaviranomaisten tarjoamissa palveluissa olevien työnhakijoiden määrä on tänä vuonna pienimmillään 20 vuoteen.

Hallituksen esityksessä todetaan, että muutokset merkitsisivät säännösten olevan lievempiä verrattuna siihen, millaisia ne olivat ennen toukokuussa 2022 voimaan tulleita muutoksia. SAK kuitenkin huomauttaa, ettei seuraamuksia voi verrata tilanteeseen, jossa työnhakijoiden velvoitteet työnhaussa ja tapaamisissa olivat huomattavasti lievempiä.

Lisäksi SAK kiinnittää valiokunnan huomion siihen, että nykyisessä työvoimapalveluiden kannustavassa rahoitusmallissa kotikunnan maksuosuus työttömyysturvasta määräytyy maksettujen työttömyysturvapäivien perusteella. Työssäolovelvoitteen tai muun korvauksettoman määräajan aikana kunnalla ei ole maksuvastuuta. Maksuvastuu palautuu niiltä päiviltä, kun työnhakija osallistuu työllistymistä edistävään palveluun sekä työssäolovelvoitteen täytyttyä. Tällöin kuntien ja työllisyysalueiden kannusteet ohjata esimerkiksi työssäolovelvoitteen saaneita pitkäaikaistyöttömiä palveluihin näyttäyty heikkona. Tätä kokonaisuutta ei ole arvioitu hallituksen esityksessä.

Esityksessä on arvioitu vaikutuksia kuntatalouteen työttömyysturvaseurauksien osalta. Esityksessä todetaan (s. 69): ”esityksen on arvioitu säästävän etuusmenoissa 14,9 miljoonaa euroa (ks. tarkemmin kappale 1.2.1.4)”. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole kappaletta 1.2.1.4.

Työnhakijoiden toimeentulo varsinkin työssäolovelvoitteen ajalta voi olla hyvin haastavaa. Lisäksi hallitus on esittää samaan aikaan toimeentulotuen uudistusta, jossa toimeentulotuen saajan toimeentulotuen perusosaa voitaisiin esimerkiksi työssäolovelvoitteen ajan alentaa 20 tai 40 prosentilla enintään kuuden kuukauden ajalta.

Yhteiskuntapolitiikka

Osa-aikatyötä tekevät työnhakijat

SAK pitää kohtuuttomana, että osa-aikaisessa työssä oleville työnhakijoille asetettaisiin nykyisen alennetun työnhakuvelvollisuuden sijaan samanlaisen työnhakuvelvollisuus kuin kokonaan työttömille työnhakijoille. Erityisesti palvelualoilla on tarjolla laajasti vain osa-aikatyötä, ja nykyisessä työmarkkinatilanteessa on erittäin haasteellista työllistyä kokoaikaisesti. Palvelualoilla työntekijät päivystävät lisätunteja kuukaudesta toiseen. Työaikalain mukaan osa-aikainen työntekijä voi antaa työsopimuksessaan kertakaikkisen suostumuksen lisätyöhön. Tämä suostumus velvoittaa työntekijän ottamaan vastaan työsopimuksessa sovitun säännöllisen työajan ylittävää työtä. Lisätyö on yleensä ennakoimatonta ja lyhykestoista, ja siitä ilmoitetaan työntekijälle lyhyellä varoitusaajalla. Tämän vuoksi työntekijän on käytännössä mahdollonta ottaa vastaan lisää työtä toiselta työnantajalta. Lisäksi osalla työntekijöistä on määräaikainen työsopimus, jota ei työsopimuslain mukaan voi irtisanoa edes työntekijän saadessa kokoaikaisen työn. Velvoitteet menevät siis ristiin työsopimus- ja työttömyysturvalaissa.

SAK korostaa, että palvelualan työn teettäminen osa-aikaisesti ei muutu kokoaikaiseksi vain työntekijöiden lisävelvoitteilla ja sosiaaliturvaa leikkaamalla. Sen sijaan tarvitaan toimia vastentahtoisen osa-aikatyön vähentämiseksi.

Työvoimaviranomaisen osoittamat työmahdollisuudet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työvoimaviranomaisen työnhakijalle osoittamien velvoittavasti haettavien työpaikkojen ottamista käyttöön työttömyyden alusta lähtien. SAK ei näe tätä tarpeellisena vaan esittää sen sijaan velvoittavista työtarjouksista luopumista. Näkemysemme mukaan työtarjouksia tulisi tehdä nykyistä paljon enemmän, mutta ilman työttömyysturvan saamiseen liittyvää velvoitteiden lisäämistä. Työnhakija osaa parhaiten itse arvioida, mikä työ vastaa hänen osaamistaan ja työkykyään. Joka tapauksessa työnhakijoilla on määrällinen velvoite hakea tiettyä määrää työpaikkoja ja tämän pitäisi riittää.

Velvoittavien työtarjousten tekeminen osa-aikatyöntekijöille on ongelmallista, sillä heillä työtunnit saattavat vaihdella paljonkin eikä mahdollisuuksia toisen osa-aikatyön tekemiseen voida arvioida vain työsopimukseen kirjattujen tuntien pohjalta. Työaikalain mukaan osa-aikainen työntekijä voi antaa työsopimuksessaan työnantajalle suostumuksen lisätyöhön, jolloin hänen on käytännössä mahdollonta ottaa vastaan lisää työtä toiselta työnantajalta.

Lisäksi hallituksen esityksen mukaan työvoimaviranomaisen haettavaksi osoittamaa työpaikkaa ei voisi jatkossa huomioida työnhakuvelvollisuuden mukaisena työpaikkana. Käytännössä tämä lisää haettavien työpaikkojen

Yhteiskuntapolitiikka

määrää ja työpaikan hakematta jättämisestä seuraisi erillinen työttömyysturvan karenssi. Jos velvoittavat työtarjoukset säilyvät lainsäädännössä, niiden hakeminen tulisi laskea mukaan määrälliseen työnhakuvelvoitteeseen.

Valmistelu

Lopuksi SAK korostaa, ettei hallituksen esityksessä esitettyjä muutoksia ole valmisteltu kolmikantaisesti. Työmarkkinajärjestöt ovat voineet kommentoida esityksiä, mutta muutokset ovat hallituksen valmistelemissa ja päättämässä. Muutokset palveluprosessiin ja seuraamusjärjestelmään valmisteltiin keväällä 2025 erillisissä prosesseissa, mikä hankaloitti osaltaan sidosryhmien mahdollisuuksia kommentoida ehdotuksia.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Alli Tiensuu
työvoimapolitiittinen asiantuntija